

"Szemednek szegzett..."

Tudjuk, hogy a Föld forog. Megtanultuk. Számokban kifejezve bármennyire is gyors ez a mozgás, mégis, számunkra sokkal érzékelhetetlenebb, mint egy olyan tevékenység, melynek sebessége töredéke a Föld forgásának. Bolygónk forgásának tudása tehát a megtanult, de nem tapasztalt tudástípushoz tartozik. Teoretikusan tisztában vagyunk vele, el tudjuk magyarázni gyermekeinknek a forgás okát, le tudjuk rajzolni a módját, de szinte sohasem érzékelhetjük azt, vagy legfeljebb hosszú nyári éjszakákon a csillagképek megváltozásából, bár ha már egyszer ébren maradtunk, nem feltétlenül emiatt tesszük.

Valóban sohasem? Tényleg nem érzékelhetjük egyszer sem, hogy nem statikusan állunk a csillagok alatt? Alatt vagy előtt, fölött vagy mögött, mindegy, hiszen a világűr dimenziója felől nézve megszűnnek a kicsinyes földi viszonyítási pontok. Furcsa mód ezt a folyamatot a legérzékletesebben állóképeken láthatjuk. Barbara Yoshida amerikai fotóművész fényképein, melyekből válogatást tekinthetünk meg a Nessim Galériában, éppen ez a csillagmozgás tűnik fel. Kizárólag éjszaka készülnek természetképei, így a megvilágítás egyetlen forrása a Hold fénye. A csillagok tűfényei viszont a hosszú, nyolc-tíz perces vagy még annál is tovább tartó expozíció során apró körívekké válnak. Először persze hullócsillagok sorára gyanakszunk, de a körívek szabályos párhuzamai és azonos hossza hamar pontosításra és továbbgondolásra készíti a nézőt. Felfedezzük a körmozgás okát, sőt, szembesülnünk kell (azaz tanulmányainkból felidéződik) az a különbség is, hogy bár a csillagok hozzák létre a fénycsíkot, valójában helyükön maradnak (ha egyáltalán megvannak még, és nem csak korábban kibocsátott fényük érkezett el most idáig), és helyettük a mi parányi bolygónk önnön tengelye körüli forgása mozgatta meg látványukat. Többszörös áttétellel, közvetetten, sőt, szinte paradox módon tapasztaljuk meg tehát Földünk forgását, azaz a földi és emberi lét egyik korántsem elhanyagolható vonatkozását. A közvetettség egyik módja a már említett megjelenítésbeli sajátosság: a mozgó alap tűnik statikusnak, miközben a valójában mozdulatlan látszik elmozdulást végezni. A másik, hogy a mozgást állóképen érzékeljük, mely esetenél nagyobb eltérést alig tudunk elgondolni.

A harmadik pedig éppen az emberi vonatkozásokat érinti. Bár ez a tudás vagy tapasztalat a kozmoszban folytatott pörgésről az embernek fontos (nem hiszem, hogy a tigriseket vagy a fenyőfákat nagyon érdekelné), mégis, Barbara Yoshida képein nem látunk embert. Kizárólag tájakat, hegyeket, sziklákat, növényzetet és menhireket. Ez utóbbi külön érdekessé teszi a képeket. Nem önmagában, hiszen menhireket, azaz feltehetőleg kultikus célokat szolgáló, nagyméretű, faragatlan kőoszlopokat mindnyájan ismerünk, hanem pont azért, mert ezek az ősi emlékek mégsem teszik giccsesen archaikus hangulatúvá a képet. Nem egyetemes szimbólumokról és populárszinten megfogalmazott alkalmi létkérdés-feszegetésről van szó, mely irányba olyan könnyen el lehetne vinni a menhir-fotók képi világát. A trükk épp az időkezelésben van. Ahogy Kemenesi Zsuzsanna fogalmazott a megnyitón: "A csillagnyomok valójában az idő lenyomatai." Ez pedig egy újabb idő-képet visz a kép terébe, ám jobban belegondolva így nem kettő, hanem négy időmutatóval szembesülünk: Egyrészt megörökítve látjuk az ősi menhireket, melyek több ezer évesen a mostban, az expozíció alatt jelen vannak, másrészt látjuk a csillagok fénymozdulatait, melyek (emberi) történeti távlatokon túli időkből származnak, mégis, végeláthatatlan hosszú életükből most csak tízpercnnyire volt rá szükségünk. Annyira, ami megmutatja saját jelenünket. A képen megörökített négyféle idő tehát együttesen egy ötödiket adott ki, ami a legfontosabb a néző számára. Annak számára is, aki a kamera mögött áll, és az ember és emberi beavatkozás jegyeit nélkülöző tájakról tudósítja embertársait, és azoknak is, akiknek ez a tudósítás szól. Mindnyájunkat szembesít az időnkkel, ahogy felfedezzük: "Szemednek szegzett lándzsák: csillagok." (Weöres)

(Barbara Yoshida Hold-Fény-Képek című kiállítása a Nessim Galériában megtekinthető november 23-ig.)